

Beslut

efter kvalitetsgranskning av betygssättning på
högskoleförberedande program vid Klara
Teoretiska Gymnasium i Sollentuna kommun

Inledning

Skolinspektionen har med stöd i 26 kap. 19 § (2010:800) genomfört en kvalitetsgranskning av betygssättning på högskoleförberedande program. Syftet är att granska kvaliteten i betygssättningsprocessen med fokus på lärarnas arbete. Kvaliteten bedöms utifrån i vilken utsträckning lärarna gör en allsidig bedömning av elevernas kunskaper, baserat på ett brett och varierat underlag.

De övergripande frågeställningarna är:

1. I vilken utsträckning fångar läraren ett brett och varierat underlag som grund för betygssättning av elevens kunskaper?
2. I vilken utsträckning gör läraren en allsidig utvärdering av elevens kunskaper vid betygssättning?

För att besvara frågeställningarna granskas betygssättningen i svenska på högskoleförberedande program, med särskild inriktning på Svenska 3. Granskningen fokuserar på betygssättningen 2018 och berör 29 skolenheter med såväl enskilda som kommunala huvudmän. När kvalitetsgranskningen är avslutad i sin helhet redovisas de samlade resultaten i en övergripande kvalitetsgranskningsrapport.

Klara Teoretiska Gymnasium Sollentuna i Sollentuna kommun med Mikael Elias Gymnasium AB som huvudman ingår i denna granskning. Skolinspektionen besökte Klara Teoretiska Gymnasium Sollentuna den 27 november 2018. Besöket genomfördes av Marita Bergman och Amanda Zabielski. Skolinspektionen har tagit del av dokumentation från skolan och genomfört intervjuer med elever, med två svensklärare och med rektorn.

Klara Teoretiska Gymnasium Sollentuna har cirka 200 elever. Enligt inkomna uppgifter från skolans rektor undervisar en lärare i Svenska 3 innevarande läsår och är behörig att undervisa i svenska i aktuella kurser. Under läsåret 2017-2018 hade en lärare ansvar för betygssättningen i Svenska 3. Undervisningen i svenska bedrivs integrerat med elever som läser svenska och elever som läser svenska som andraspråk. Läraren är inte legitimerad att undervisa i svenska som andraspråk.

I detta beslut gör Skolinspektionen en samlad bedömning av det granskade området utifrån de övergripande frågeställningarna. Därefter följer en motivering till de utvecklingsområden som Skolinspektionen har identifierat inom ramen för granskningen.

Skolinspektionens bedömning

Skolinspektionen bedömer att lärarna samlar bedömningsunderlag som ger en bred och varierad bild av alla elevers kunskaper i förhållande till syfte, centralt innehåll, kunskapskrav och den undervisning som bedrivits.

Lärarna planerar kursen så att alla delar av kursens innehåll finns med i undervisningsmoment och bedömningstillfällen

Av dokumentation och lärarintervjuer framkommer att lärare som undervisar i Svenska 3 planerar tillsammans och då utgår från ämnets syfte, centralt innehåll och kursens

kunskapskrav. Av insänd dokumentation framkommer att undervisningen och bedömningstillfällen innehåller muntlig framställning, användning av presentationstekniska hjälpmedel, läsning och arbete med skönlitterära och vetenskapliga texter, skriftlig framställning, litteraturvetenskapligt inriktad analys, litteraturvetenskapliga begrepp och verktyg och språkhistoria.

Lärarna beskriver vid intervju att syfte, det centrala innehållet och kunskapskraven är tätt länkade till varandra och att de genom att täcka upp det centrala innehållet i planeringen också får med syftet. Vid intervjuer framkommer att läraren jobbar särskilt mycket med att bygga upp elevernas tillit till sin egen språkförmåga genom kontinuerlig återkoppling på deras texter. Lärarna konstruerar examinationsuppgifter som syftar till större självinsikt och förståelse av människors erfarenheter, livsvillkor, tankar och föreställningsvärldar. Ett exempel på det är en litteraturuppgift som handlar om "Arbetarförfattarna".

Lärarna genomför bedömningstillfällen som ger ett brett och varierat underlag för bedömning av elevernas kunskaper

Av lärarintervju samt insänd dokumentation framgår att lärarna samlar in ett brett underlag för bedömning och ser till att elevernas kunskaper i förhållande till varje del av kunskapskraven provas minst två gånger. Flera delar av ett kunskapskrav kan provas i en och samma uppgift och eleverna kan på så sätt få flera möjligheter att visa sina kunskaper gentemot kunskapskraven. Ett sådant exempel är ett förberett tal med inriktning språkhistoria och att alla skrivuppgifter bedöms utifrån de delar av kunskapskraven som behandlar skriftlig framställning.

Av insänd dokumentation framkommer att lärarna genomför bedömningsuppgifter som ger eleverna goda förutsättningar att visa sina kunskaper. Examinationer sker både skriftligt och muntligt, enskilt och i grupp. I en litterär analysuppgift examineras eleverna genom ett gruppseminarium. Ett annat exempel är att eleverna kan välja mellan att redovisa en talanalys antingen muntligt eller skriftligt.

Vid granskningen framkommer att 30 procent av eleverna inte genomförde det nationella provet våren 2018.

Lärarna samlar både sina egna bedömningar och elevernas texter under kursens gång

Av dokumentation och lärarintervjuer framkommer att lärarna samlar bedömningar i uppgiftsmatriser på skolans gemensamma digitala plattform. På plattformen finns även planeringar och bedömningsuppgifter kopplat till kunskapskrav som uppgifterna prövar. Lärarna ger kontinuerlig återkoppling på varje uppgift i systemet och markerar vilka kunskapskrav texten uppnått i elevens kursmatris. Enligt lärarna sparas elevtexterna för att, om läraren anser det nödvändigt, användas vid den slutgiltiga sammanvägda bedömningen av elevens kunskande.

Lärarna dokumenterar elevernas kunskapsutveckling i skolans digitala plattform som ger en överblick över elevernas prestationer och gör det möjligt att systematiskt utvärdera bedömningsunderlagen. Lärarna berättar också att de anpassar examinationer genom att ge elever mera tid.

Skolinspektionen bedömer att lärarna inte i tillräcklig utsträckning gör en allsidig bedömning av elevens kunskaper i förhållande till kunskapskraven.

Granskningen visar att lärarna har former för att få god överblick över samtliga underlag. Det framkommer dock att lärarna, mot bakgrund av elevernas höga frånvaro, behöver säkerställa att examinationer och bedömningsunderlag är tillförlitliga och visar vad eleverna kan i förhållande till kursens syfte, centralt innehåll och kunskapskrav. Detta beskrivs vidare under bedömningsområde om svensklärarnas samarbete och samsyn nedan.

Lärarna har former för att få god överblick över samtliga underlag inför betygssättning

Av inskickad dokumentation och lärarintervjuer framkommer att lärarna dokumenterar elevernas prestationer i uppgiftsmatriser och även kontinuerligt i en kursmatris. I uppgiftsmatriser får eleven feedback på uppgiften och i kursmatrisen följer läraren elevens kunskapsutveckling gentemot kunskapskraven. Lärarna uppger att de kan gå tillbaka till elevtexter om det behövs om de är osäkra över ett betyg då de sparas i skolans digitala system. Lärarna uppger att de är positiva till skolans digitala system då det ger dem en god helhetsbild över elevernas kunskaper.

Lärarna värderar bedömningsunderlagens tillförlitlighet och giltighet men arbetet behöver utvecklas

I svenskundervisningen på Klara Teoretiska Gymnasium Sollentuna läggs stor vikt vid att eleverna ska få tillfälle att bearbeta sina texter efter egna och andras värderingar. Lärarna arbetar formativt för att följa och främja elevens kunskapsutveckling genom att i utvecklande syfte ge återkoppling till eleven. Lärarna beskriver att de värderar vissa bedömningsunderlag tyngre i kursen när den sammanvägda bedömningen görs inför betygssättningen. Ett exempel är det vetenskapliga skrivandet, som också tar upp en större del av kursen i jämförelse med exempelvis språkhistoria. Det framkommer dock vid intervjuer med lärarna att det kan vara svårt ibland att säkerställa att eleven själv har gjort den skriftliga examinationsuppgiften då de jobbar med texten hemma och att detta kan påverka underlagens tillförlitlighet.

Enligt lärarna väger det nationella provet tungt vid en sammanvägning av elevens samtliga prestationer. Lärarna informerar eleverna om detta och de får även reda på att resultatet på det nationella provet är en del av bedömningsunderlaget. Vid elevintervju framkommer också att de uppfattat att läraren räknar den bästa prestationen som eleven gjort under kursen som den viktigaste när de sätter betyg. Rektorn uppger att hen inte uppfattat att det nationella provet viktas tyngre, men hen säger också att lärarna skulle behöva diskutera frågan. Vid granskningen framkommer att 30 procent av eleverna inte genomför de nationella proven, vilket påverkar bedömningsunderlagens tillförlitlighet då de nationella proven ska stödja en rättvisande och likvärdig betygssättning.

Lärarna grundar sitt beslut om betyg på en helhetsbedömning av elevernas kunskaper vid kursens slut

Lärarna uppger att de vid kursens slut sätter betyg genom att gå igenom elevens kurs-matris. För att få ett A i betyg måste alla delar i matrisen vara uppfyllda, enligt lärarna. För de övriga betygsstegen gör lärarna en bedömning med vilken kvalitet eleven uppfyller kunskapskraven i både muntlig och skriftlig framställning. Finns det ett behov går läraren även tillbaka och kontrollerar att enskilda uppgifter är riktigt bedömda. Lärarna uppger också att gymnasiearbetet har en betydelse vid betygssättningen om en elev har presterat ojämnt under kursen och om läraren är osäker om eleven inte uppfyllt något kunskapskrav.

Det nationella provet har en stor betydelse vid helhetsbedömningen, uppger lärarna. De beskriver dock att frånvaron vid det nationella provet är problematisk då 30 procent av eleverna inte skrev provet våren 2018.

Lärarna behöver säkerställa att alla elever bedöms på samma grunder

Vid intervjuer med lärare och elever framkommer att de inte tycker att det finns någon påverkan på hur betyg sätts som till exempel skillnader mellan kön. För att säkerställa objektiv bedömning avidentifieras de nationella proven, enligt lärarna, och alla lärare på skolan samt lärare vid en intilliggande skola deltar vid rättningen. Det framkommer dock vid intervju med rektorn att lärarna i svenska inte har gjort någon uppföljning av skillnader i betyg, och därmed inte uppmärksammat skillnader mellan män och kvinnor.

Enligt lärarna finns det en problematik kring texternas tillförlitlighet då eleverna även har tillåtelse att göra sina skrivuppgifter hemma. Lärarna uppger att de jobbar med att öka texternas tillförlitlighet genom att ge eleverna formativ bedömning och att eleven får bearbeta sina texter under lektionstid. Om misstanke om fusk uppstår får eleven göra om uppgiften, enligt lärarna. Lärarna uppger också att det finns en risk att läraren övervärderar elever som läser svenska i jämförelse med elever som läser svenska som andraspråk då den generella språknivån är låg.

Skolinspektionen bedömer att lärarna inte i tillräcklig utsträckning samarbetar inom svenskämnet för att utveckla en samsyn kring bedömning och betygssättning.

Granskningen visar att lärarna behöver utveckla sitt samarbete kring tolkning av styrdokumentet, planering och konstruktion av bedömningsuppgifter. Rektor och lärare uppger att det är angeläget att lärare utökar sin samverkan med ämneskollegor för att öka bedömningsunderlagets tillförlitlighet. Lärarna undervisar i integrerade klasser där det finns både elever som läser svenska och svenska som andraspråk, vilket innebär att lärarna har ytterligare behov av samverkan med lärare som undervisar i svenska som andraspråk.

Lärarna har gemensamma diskussioner kring tolkning av styrdokumentet och samarbetar kring planering och konstruktion av bedömningsuppgifter

Vid intervju med rektor framkommer att lärarna har ämneskonferenser varannan vecka och att där finns möjligheter att diskutera tolkning av styrdokumentet och konstruktion av bedömningsuppgifter. Rektorn uttrycker också att lärarna själva tar stort ansvar för att skapa en samsyn gällande tolkning av syfte, centralt innehåll och kunskapskrav genom informella möten. Även om lärarna nyligen har gått en utbildning som handlade om betygssättning så uppger lärarna att det finns ett behov av att i större utsträckning

diskutera tolkning av styrdokumentet, planering och konstruktion av bedömningsuppgifter. Lärarna uppger att undervisningssituationen där svenska och svenska som andraspråk integreras är utmanande och att det är nödvändigt att kontinuerligt kunna samverka med andra lärare för att göra bedömningar gentemot styrdokumentet.

Lärarna har gemensamma diskussioner om tolkning kring enskilda elevprestationer och diskuterar och tolkar det samlade underlaget inför betygssättning för en enskild elev

Vid intervjuer med lärare framkommer att den formativa bedömningen är av stor betydelse i lärarnas arbete med elevernas utveckling, och att lärarna i detta arbete upptäcker om eleven är i behov av något stöd genom att kontinuerligt uppdatera elevernas kursmatriser. Om en lärare är osäker på om en del av ett kunskapskrav är uppfyllt uppger lärarna att de även tar med elevens gymnasiearbete i bedömningsarbetet, och diskuterar elevens samlade betygsunderlag med en kollega. Detta gäller även om en elev inte har genomfört de nationella proven.

Lärarna sambedömer det nationella provets skriftliga delar och för diskussioner om vilket samlat betyg som bäst motsvarar kvaliteten på elevens visade kunskaper

Lärare och rektor uppger vid intervjuer att det sker organiserad sambedömning av de nationella provens skriftliga delar med lärare från en närliggande gymnasieskola. Proven avidentifieras och lärarna diskuterar sedan var nivåerna ligger genom att sambedöma några elevtexter som representerar de olika betygsnivåerna.

Identifierade utvecklingsområden

I syfte att höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete i första hand behöver inledas inom följande områden.

- **Rektorn behöver försäkra sig om att lärarna säkerställer underlagens tillförlitlighet i förhållande till kursens syfte, centrala innehåll och kunskapskrav.**

Granskningen visar att det finns en osäkerhet bland lärare om betygsunderlagen ger en tillförlitlig bild om elevens kunskande i förhållande till kunskapskraven. Det är viktigt att lärare eftersträvar att bedömningssituationerna blir tillförlitliga och giltiga för sina syften för att lärarna ska kunna göra tillförlitliga bedömningar. Lärarna uppger att behovet av språkligt stöd är stort och att de därför lägger ner mycket tid på återkoppling på elevernas texter. Lärarna uppger i detta sammanhang att det ibland är svårt att bedöma i vilken utsträckning eleven har uppnått kunskapskraven mot bakgrunden att eleverna får mycket hjälp när de utför uppgiften och att de också har möjlighet att utföra sina examinationsuppgifter hemma.

Som stöd till bedömning av elevernas kunskande inför betygssättning används det nationella provet. Av insänd dokumentation och vid intervjuer med lärare framkommer att ca 30 procent inte gör de nationella proven och att proven av den anledningen inte fullt ut utgör underlag och stöd för betygssättning för alla elever.

Lärarna uppger att om en elev inte gör ett nationellt prov, baseras betyg på den bästa prestationen under kursen. Lärarna beskriver också att det överhuvudtaget finns en osäkerhet kring hur tungt det nationella provet ska väga.

Det är viktigt att lärarna reflekterar över hur väl bedömningssituationerna och de underlag de leder fram till fungerar för olika syften. En bedömning som ger en detaljerad och nyanserad information om elevernas kunskaper har hög giltighet för ett formativt syfte. Läraren kan då använda informationen för att förändra och förbättra sin undervisning eller ge återkoppling till eleverna. En bedömningssituation som ger ett underlag som fungerar väl för att jämföras med kunskapskraven har hög giltighet för ett summativt syfte och väger därmed tyngre vid betygssättningen.¹ I detta sammanhang är samverkan mellan lärare betydelsefullt i arbetet med att säkerställa underlagets tillförlitlighet och att allsidigt bedöma elevens kunskaper i förhållande till kursens syfte, centrala innehåll och kunskapskrav.

- **Rektorn behöver försäkra sig om att lärarna samarbetar inom svenskämnet för att utveckla en samsyn kring bedömning och betygssättning.**

Granskningen visar att lärarna behöver utveckla samarbetet gällande tolkning av styrdokumentet och hur bedömningssituationer utformas för att högre tillförlitlighet. Vidare behöver samarbetet kring bedömning av enskilda elevprestationer och allsidiga bedömningar för att säkerställa hög tillförlitlighet gentemot kursens syfte, centralt innehåll och kunskapskrav vid betygssättning utvecklas.

Det framkommer både i intervju med rektorn och lärarna att möjligheterna till samverkan kring bedömning och betygssättning behöver utvecklas. Anledningen till detta är, enligt rektor och lärare, att få lärare undervisar i Svenska 3 och att elevernas höga frånvaro ställer särskilda krav på planering av undervisning och bedömningstillfällen. Lärare uppger att de integrerade klasserna även medför utmaningar som rör planering, bedömning och betygssättning.

För att åstadkomma likvärdighet i betygssättning där alla elever bedöms utifrån samma krav är det betydelsefullt att lärare utvecklar kunskap om eventuella skillnader i bedömningar. Likvärdig bedömning och betygssättning innebär att det finns en samstämmighet i tolkningen av tre led: styrdokumentet, elevarbeten och det samlade underlaget.² Sambedomning är ett betydelsefullt redskap för ökad likvärdighet, eftersom det bidrar till en gemensam syn på vad som ska bedömas och hur bedömningen ska gå till.³

Uppföljning

Huvudmannen ska senast den 31 augusti 2019 redovisa till Skolinspektionen vilka åtgärder som vidtagits utifrån de identifierade utvecklingsområdena samt vilka effekter det haft för verksamheten.

¹ Skolverket (2018) Betyg och betygssättning, Skolverkets allmänna råd s.16.

² Skolverket (2013). Sambedomning i skolan, exempel och forskning. Skolverkets stödmaterial, s.8.

³ Skolverket (2018). Betyg och betygssättning. Skolverkets allmänna råd, s.22.

Redogörelsen skickas via e-post, till *kvalitetsgranskningarsthlm@skolinspektionen.se*, eller per post till, *Skolinspektionen, Box 23069, 104 35 Stockholm*. Hänvisa till Skolinspektionens diarienummer för granskningen (dnr 400-2017:10213) i de handlingar som sänds in.

I ärendets slutliga handläggning har utredare Amanda Zabielski, projektledare Karin Lindqvist deltagit.

På Skolinspektionens vägnar

X Gabriel Brandström

Beslutsfattare

Signerat av: Gabriel Brandström

X Marita Bergman

Föredragande

Signerat av: Marita Bergman

Mer information om kvalitetsgranskningen finns på Skolinspektionens hemsida:

<https://www.skolinspektionen.se/sv/Tillsyn--granskning/Kvalitetsgranskning/Skolinspektionen-granskar-kvaliteten/betygssattning-pa-hogskoleforberedande-gymnasieprogram--fokus-pa-svenska/>

Bilaga: Författningsstöd

Skollagen (2010:800)

3 kap. 16 § 1-2 st.

Beslut om betyg

Betyg ska beslutas av den eller de lärare som bedriver undervisningen vid den tidpunkt när betyg ska sättas.

Om läraren eller lärarna inte är legitimerade, ska beslutet fattas tillsammans med en lärare som är legitimerad. Kan dessa inte enas ska betyget beslutas av den legitimerade läraren under förutsättning att han eller hon är behörig att undervisa i det ämne som betyget avser. I annat fall ska betyget beslutas av rektorn.

Gymnasieförordningen (2010:2039)

8 kap. 2 §

Kunskapskrav ska finnas för betygen A-E.

Kraven för betygen A, C och E ska precisera vilka kunskaper som krävs för respektive betyg. Kunskapskravet för betyget D innebär att kraven för E och till övervägande del för C är uppfyllda.

Kravet för betyget B innebär att även kraven för C och till övervägande del för A är uppfyllda.

8 kap. 3 §

Syftet med nationella prov är att stödja betygssättningen.

8 kap. 3 a §

Nationella prov ska användas i de kurser som anges i 3 b §.

När nationella prov används ska eleverna delta i alla delar av proven. Rektorn får besluta att en elev inte behöver delta i ett nationellt prov eller i någon eller några delar av ett sådant prov, om det finns särskilda skäl.

8 kap. 3 b §

Nationella prov ska användas i den högsta avslutande kursen på programmet och, i förekommande fall, inriktningen, i ämnena engelska, matematik och svenska eller svenska som andraspråk med undantag för kursen svenska 2 eller svenska som andraspråk 2.

Proven ska vara uppdelade i delprov som genomförs på vissa dagar eller under vissa perioder.

2011 års läroplan för gymnasieskolan, Lgy 11, (SKOLFS 2011:144)

Lgy 11, 1. Skolans värdegrund och uppgifter, Kunskaper och lärande

"Kunskap är inget entydigt begrepp. Kunskap kommer till uttryck i olika former - såsom fakta, förståelse, färdighet och förtrogenhet - som förutsätter och samspelar med varandra. Undervisningen får inte ensidigt betona den ena eller den andra kunskapsformen."

Lgy 11, 2. Övergripande mål och riktlinjer, 2.1 Kunskaper

I avsnittet uppställs ett antal riktlinjer och för läraren gäller att denne bl.a. ska

- se till att undervisningen till innehåll och uppläggning präglas av ett jämställdhetsperspektiv,
- samverka med andra lärare i arbetet med att nå utbildningsmålen,
- i undervisningen beakta resultat av utvecklingen inom ämnesområdet och för undervisningen relevant pedagogisk och annan forskning, och

Lgy 11, 2. Övergripande mål och riktlinjer, 2.5 Bedömning och betyg

I detta kapitel anges bland annat riktlinjer för läraren, exempelvis ska läraren redovisa för eleverna på vilka grunder betygssättning sker. Vidare anges att läraren vid betygssättningen ska

- utnyttja all tillgänglig information om elevens kunskaper i förhållande till de nationella kunskapskrav som finns för respektive kurs,
- beakta även sådana kunskaper som en elev har tillägnat sig på annat sätt än genom den aktuella undervisningen, och
- utifrån de nationella kunskapskrav som finns för respektive kurs allsidigt utvärdera varje elevs kunskaper.

Prop. 2009/10:165 *Den nya skollagen - för kunskap, valfrihet och trygghet*

"Betygssättning är beslut som typiskt sett har rättsverkan för eleven. Betygen kan ha en avgörande betydelse för elevens framtid, eftersom de har en direkt koppling till urvals- och behörighetsbestämmelser. Betygssättningen innebär därmed myndighetsutövning. Det är av stor vikt att elever ska känna att de har fått visa sina kunskaper och blivit rättvist bedömda. Att betygen måste vara rättvisa och likvärdiga är därför en självklarhet." (s.297)

"Betyg och bedömning är starkt förknippade med varandra. Bedömning behöver ständigt göras för att utvärdera hur lärandet sker mot uppställda mål och kunskapskrav. Den kunskapssyn som kommer till uttryck i läroplaner och andra styrdokument utgår ifrån att det sker en bedömning som grundar sig på observationer, samtal, elevarbeten, projekt- och grupparbeten samt enskilda uppgifter. Bedömningen syftar till att identifiera elevens kunskaper för att beskriva starka och svaga sidor och ge ett bra underlag för att planera elevens fortsatta utveckling. Betygen ska visa i vilken utsträckning eleven har uppnått de nationellt uppställda kunskapskraven och även visa kvaliteten i kunskaperna. Nationella ämnesprov och andra prov är därvid en del av bedömningsunderlaget." (s.298)